

Datum

Yttrande

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2025-228

Till

Länsstyrelsen Skåne

Remiss Länsstyrelsen Skåne - Kulturmiljövårdens översyn av riksintresseområden i Skåne med länsstyrelsens bedömning av konsultunderlag, etapp "Slättbygd"

65-2023

Sammanfattning

Länsstyrelsen har genomfört en översyn av Skånes riksintressen för kulturmiljövård, i detta fall Södra Sallerup [M181] och Malmö [M114]. Översynen avser såväl geografisk avgränsning som motiv- och uttryckstext. Malmö stad välkomnar Länsstyrelsens samlade översyn av Skånes riksintressen för kulturmiljövården som länge varit i behov av en aktualisering. Förslaget att anpassa avgränsningen av riksintresset [M181] efter Yttre ringvägens dragning välkomnas av Malmö stad men det är mer tveksamt att låta Östra Kattarps by utgå ur riksintresset då byn har starka historiska kopplingar till Södra Sallerup. Riksintresset [M114] föreslås få en enklare avgränsning och i en välmotiverad ambition att ge mer utrymme åt Malmös industrihistoria inkluderas såväl Nyhamnen som huvuddelen av Västra hamnen. Malmö stad menar dock att de värden som framhålls inom framför allt hamnområdet behöver omarbetas då urvalet är mer osorterat och omotiverat jämfört med andra redovisade värden i staden.

Yttrande

Malmö stad välkomnar Länsstyrelsens samlade översyn av Skånes riksintressen för kulturmiljövården. Dessa har länge varit i behov av en aktualisering som underlättar förståelsen för riksintressenas syfte och värde. Med anledning av Länsstyrelsens förslag till förändringar önskar Malmö stad framföra följande synpunkter.

Södra Sallerup [M181] - Riksintressets avgränsning

Malmö stad menar att det är naturligt att det mindre området väster om Yttre ringvägen utgår ur riksintresset. Värdena inom området är tveksamma och sambandet med övriga delar av riksintresset är brutet av ringvägen.

Östra Kattarps by föreslås utgå ur riksintressets avgränsning. Byn har visserligen bedömts ha höga kulturhistoriska värden men har inte kunnat kopplas till vare sig flintbrytningen eller kritbruksepoken. Malmö stad menar dock att Östra Kattarps bebyggelsemiljö, på och vid den historiska bytomten, är central för förståelsen av sambandet mellan Södra Sallerup och dem för vilka Södra Sallerup var sockencentrum. Även det välbevarade vägsystemet mellan byarna minner om detta starka och obrutna samband. Malmö stad menar att den berättelse som riksintresset har att beakta blir mer fullständigt om Östra Kattarp omfattas av riksintresset.

Södra Sallerup [M181] - Motiv- och uttryckstext

Malmö stad välkomnar de föreslagna förändringarna av motiv- och uttryckstext. Motivtexten tydliggör att det är kopplingen till de flintgruvor och den kritutvinning som utgör kärnan i riksintresseutpekandet, samt den påverkan på kulturlandskapen som verksamheten haft. Malmö stad är dock frågande till om "Berggrunden i området vars flak av krita har inbäddade flintknutor" bör utgöra ett värde inom riksintresset. Detta synes utgöra områdets geologiska förutsättningar, inte en lämning av den verksamhet som pågått inom området. Därutöver bör texten inkludera berättelsen om de historiska sambanden mellan Östra Kattarp och Södra Sallerup och de välbevarade bytomtsmiljöerna i de båda byarna.

Malmö [M114] - Riksintressets avgränsning

Riksintresset utgörs av de tätbebyggda centrala delarna av Malmö och rymmer därmed ett flertal olika riksintressanta hänsyn. Det är svårt att finna en självklar avgränsning av denna typ av centrala riksintressen. Det kommer alltid att finnas områden av värde som hamnar utanför riksintresset samtidigt som områden utan lika höga kulturhistoriska värden hamnar innanför. Det är därför angeläget att söka en avgränsning som är både enkel och avläsbar i stadsmiljön. Malmö stad menar att nu föreslagen avgränsning lyckas väl med detta och välkomnar därmed riksintressets föreslagna utbredning.

Som en av stadens tidigaste och bästa exempel på grannskapsplanering är det förståeligt att Augustenborg nu ingår i riksintresseområdet. Augustenborg är också ett område där det tidigt prövades olika miljöförbättrande åtgärder.

Järnvägsverkstäderna i Kirseberg minner om järnvägens betydelse för stadens utveckling. Det var till Kirseberg verkstaden flyttades när det inte längre gick att uppnå en tillfredsställande lösning på bangården. Även om lokverkstaden är riven så rymmer järnvägsverkstäderna ännu en sammanhållen ensemble av byggnader bestående av vagnverkstad, huvudmagasin, kontorsbyggnad, panncentral och smedja med hjulverkstad. Pågående planarbeten i området beaktar dessa värden. Tillsammans med Kirsebergsstaden där arbetarbebyggelsens utveckling kan följas över flera olika tidsepoker, erhålls en god bild av Malmö som arbetarstad. Mot bakgrund av detta är det enligt Malmö stad naturligt att riksintresset utvidgas med detta område.

Hamnen har historiskt haft stor betydelse för stadens utveckling, och har det än idag. Tidigare riksintresseavgränsning omfattade endast områdena kring Inre hamnbassängen. Det är dock svårt att blunda för Nyhamnens och Västra hamnens historiska betydelse för Malmö som hamn- och industristad. Det är därför riktigt att förslaget inkluderar Varvsstaden och Nyhamnen.

Förslaget att inbegripa Ribersborgsstranden är välmotiverat då stranden, bryggor och kallbadhus är exempel på framväxten av det tidiga nöjeslivets byggnader och rekreationsmiljöer.

Det är av värde att Sånekullagårdens gårdsmiljö ingår i riksintresset. För att ge riksintresset en enklare avgränsning är det enligt Malmö stad rimligt att följa Nordmannagatan, precis så som föreslås.

Stjärnhusen kvarstår inom riksintresseområdet men nu inkluderas även intilliggande skola, idrottsplan och Mellanhedsparken. Även den omsorgsfullt utformade bebyggelsen norr om John Ericssons väg är tidstypisk för stadens utvidgning. Det är enligt Malmö stad välkommet att dessa områden inkluderas då de utarbetades i samma detaljplan och ska ses som en helhet.

Malmö [M114] - Motiv- och uttryckstext

Motivtexten för riksintresset avslutas tidsmässigt med stadens industriella nedgång på 1970-talet. För att fånga denna period har uttryckstexten i förslaget blivit betydligt mer omfattande än tidigare. Fler byggnadsobjekt och stadsmiljöer omnämns som värdefulla. Framför allt är det Malmös industrihistoriska värden som nu framhålls på ett tydligare sätt. Detta är välmotiverat.

Det är svårt att kortfattat sammanfatta stadens riksintressanta kulturhistoriska miljö men i huvudsak har länsstyrelsen lyckats väl. Ibland kan texten dock vara svårtolkad och skulle behöva preciseras. En redovisning av värdefull bebyggelse kan ibland föregås av ”bland annat” eller avslutas med ”med flera”. Ambitionen att inte tynga uttryckstexten är förståelig men planeringsarbeten inom riksintresset skulle underlättas om gissningar av vad som avses kunde undvikas. Av det skälet behöver de åsyftade objekten eller miljöerna åtminstone återfinnas i underlagsmaterialet.

Eftersom riksintresseområdet föreslås utvidgas med Nyhamnen och delar av Västra hamnen är dessa textdelar helt nya. Det är tydligt att denna text behöver omarbetas. I uttryckstexten hoppas det fram och tillbaka mellan värden inom Nyhamnsområdet och värden inom Västra hamnen. Det vore bra om redovisningen av Västra hamnen och Nyhamnen skiljs åt då Västra hamnen är kopplad till varvsindustrin och Nyhamnen till import och export av varor.

I texten framhålls värdet av såväl Varvsbassängen, Inre hamnbassängen som Nyhamnsbassängen, med anslutande stenkajer. Malmö stad vill påpeka att samtliga av hamnens bassänger har förändrats över tid för att anpassas efter de förändrade kravbilder som hamnverksamheten behövt tillgodose. Detta är särskilt påtagligt avseende Nyhamnsbassängen vars inre delar fylldes ut på 1990-talet för att skapa plats för en färjeterminal. Så sent som 2019 antogs en översiktsplan för Nyhamnsområdet. Enligt översiktsplanen ska det tidigare hamnområdet omvandlas för att rymma blandad stadsbebyggelse. I och med hamnverksamhetens avveckling och områdets framtida omvandling till blandad stadsbebyggelse kommer ytterligare nya funktionella krav att ställas på hamnbassängen. Befintliga kajer kommer att behöva flyttas utåt i samband med att de rustas upp samtidigt som stora vattenytor blir allt för fjärmande inom området. I översiktsplanen redovisas därför intentionen att genomföra utfyllnader och nya öar i Nyhamnsbassängen. Med gång- och cykelbroar mellan öarna och fastlandet binds bebyggelsen samman samtidigt som ytterligare stationsnära bebyggelse kan åstadkommas. Ett allt för statiskt betraktande av Nyhamnsbassängens befintliga kajer och vattenytor skulle motverka möjlighet att tillgodose dessa nya kravbilder och således strida mot hamnbassängens historiska logik. Malmö stad menar att det kan vara intressant att även framöver kunna avläsa bassängernas historiska utbredning men att det kan ske på andra sätt än att frysa hamnbassängens nuvarande utbredning. Det kan ske genom att exempelvis bibehålla ett urval av byggnader som historiskt legat vid kaj eller genom att med markbeläggning markera dess historiska utbredning. Malmö stad menar således att Nyhamnsbassängens nuvarande utbredning inte är tillräckligt historiskt förankrad för att ges ett sådant värde att den utgör riksintresse.

Inom Nyhamnsområdet omnämns flera bevarande värda byggnader. Det står bland annat "... tullhus, fyr torn och andra byggnader och anläggningar med anknytning till sjöfarten och hamnverksamheten. Detta är en mycket öppen beskrivning som skiljer sig från andra delar av uttryckstexten. Texten kan tolkas som att huvuddelen av Nyhamnens befintliga byggnader är oersättliga. Trots denna öppna skrivning omnämns särskilt " Nyhamnens luftigt placerade verksamheter längs Hullkajen från början av 1900-talet med magasin, siloanläggning med anslutande kran, kontorshus och intilliggande park". Detta motsvarar samtlig bebyggelse längs Hullkajen. Malmö stad uppfattar detta som urskillningslöst. Malmö stad delar uppfattningen att Nyhamnens historiska karaktär ska avspeglade sig i den framtida bebyggelsen, och att detta ska omnämnas i uttryckstexten, men det behövs en mer rimlig urvalsmetod vid val av de byggnader och/eller miljöer som ska omnämnas.

I uttryckstexten omnämns Neptunigatans breda gaturum på Universitetsholmen. Malmö stad menar att det tidigare spårområdet, som nu utgörs av Neptunigatans gaturum, inte kan betraktas som riksintressant. Däremot borde Västra station och magasinet söder om Neptunigatan utgöra riksintresse då det visar på kopplingen till den gamla järnvägen till Limhamn, den så kallade "Sillabanan", och den där liggande kalkbrytningsindustrin. Det bör noteras att den föreslagna utvidgningen i Västra hamnen gör en abrovink för att inbegripa Kockums före detta huvudkontor Gångtappen, men byggnaden omnämns inte i uttryckstexten.

Som ytterligare exempel på stadens industrihistoria redovisas ett antal fina exempel på betydelsefulla industribyggnader i Sorgenfri och Sofielund. Räknemaskintillverkaren Addos bebyggelse omnämns men det bör uppmärksammas att företaget varit verksamt på två olika ställen inom Sorgenfri, först i kvarteret Spiralen och sedan i kvarteret Tangenten. Malmö stad menar att båda lokalerna bör omnämnas som kulturhistoriska värdefulla. Det omnämnda Pågens bageri i Sofielund är stort och rymmer intressant bebyggelse men även flera byggnader som inte kan betraktas som omistliga delar av stadens industrihistoria. Detta behöver tydliggöras i uttryckstexten. En industribyggnad som borde omnämnas är Metzéns färgeri i Sofielund som var en av områdets allra första industrier.

I uttryckstexten omnämns sjukhusområdet som ett område med byggnader i olika arkitekturstilar och från olika vårdideal från 1890-talet fram till 1960-talet. Malmö stad vill poängtera att sjukhusområdet även rymmer bebyggelse från senare årtionden som också bidrar till att ge en varierad bild av olika arkitekturstilar och vårdideal.

Som stöd för uttryckstexten redovisas en karta med teckenförklaring och där uttryckstextens omnämnda platser markerats. Kartan behöver en genomlysning så att omnämnda objekt kan återfinnas och så att exempelvis Rörsjöparken ges en färg som återfinns i kartans teckenförklaring. Det är också olyckligt att omnämnda kvarvarande industrier inte redovisas i kartan, särskilt med tanke på att ett stadens industrihistoria är ett bärande motiv för riksintresset.

Alternativ avgränsning av riksintresse [M114]

Länsstyrelsen redovisar en alternativ avgränsning av riksintresset som inbegriper större delen av Västra hamnen med Bo01-området, Turning Torso och annan senare nyuppförd bebyggelse. På så sätt skulle motivet för Malmös utpekande som riksintresse inte sluta med 1970-talets industriella nedgång utan även inkludera hur Malmö genom offensiv stadsplanering skapat en ny bild av staden, bättre anpassad för stadens nya näringsliv. Denna omvandling avspeglar sig tydligt i stadens fysiska uttryck och bör uppmärksammas i motivet för riksintressets utpekande. Att inbegripa Västra hamnen är således välmotiverat, inte minst för att bebyggelsestillskottet är särpräglad, sammanhållet och ligger i direkt anslutning till stadskärnan.

Med detta alternativa förslag följer även ett förslag till tillägg av uttryckstexten. Malmö stad menar att den föreslagna uttryckstexten även bör omnämna Dockan, som minner om Kockumskranen, den kanske mest ikoniska symbolen för Malmö som hamn- och industristad. Även stapelbädden och ubåtshallen bör omnämnas. Mer tveksamt är om det öppna dagvattenssystemet och grönytefaktorn, som är en planeringsmetodik, utgör riksintresse. Det är mer rimligt att ange att det nydanande gröna angreppssättet avspeglar sig såväl i parker som i form av gröna tak. Inte heller universitetsbyggnaden Orkanen är självklar att omnämna.

Avslutande kommentar

Malmö stad vill framhålla att Länsstyrelsen har fört en öppen och god dialog vid översynen av riksintresset. Det är en komplex uppgift att välja och formulera riksintressanta värden i den täta stadsbebyggelsen. Malmö stad vill erbjuda sig att bistå länsstyrelsen i det efterföljande arbete med att justera den föreslagna motiv- och uttryckstexten, särskilt texterna som berör stadens hamn- och industrihistoria som enligt Malmö stad behöver en ytterligare översyn.

Avslutningsvis vill Malmö stad lyfta fram att kulturmiljö ofta utgör ett motstående intresse för etablering av solceller och vindkraft vilket Malmö har ett stort behov av för att säkerställa en hållbar och leveranssäker elförsörjning. Malmö stad ser att det hade varit av intresse att på något sätt belysa detta i beskrivningarna av riksintresset.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Pamela Lindqvist

Helena Nanne (M) reserverar sig mot beslutet och avser lämna in en skriftlig reservation.